

DR. MAKKAI SÁNDOR egyetemi ny. r. tanár:

A nemzetiségi kérdés szabályozásának lelki feltételei

(Elhangozott 1942 augusztus 3-án)

1., Hajlandók vagyunk azt gondolni, hogy a nemzetiségi kérdés helyes szabályozása és megoldása *kizárólag a politikai jogok, a gazdasági megélhetés és előhaladás s a művelődési szabadság biztosításán* fordul meg. Természetesen kétségtelen, hogy a helyes rendezésnek ezekben kell *tükröződnie, tárgyiasulnia*. Ezek azonban már *a gyümölcsét, az eredményét* mutatnák annak a nagyon nehéz munkának, melyet erre a súlyos problémára kell fordítanunk. Helyesen mondja azonban Kemény Gábor: A magyar nemzetiségi kérdés lélektani feladatai (Lát-határ, 1942. 7.) c. tanulmányában, hogy a hozzánk visszatért s félrevezetett uralmi ösztönök elvei szerint élt nemzetiségekkel szemben a jogi kategorizálás csődöt fog mondani s éppígy eredménytelen lesz bármely rendeleti intézkedés a nemzetegység megszilárdítása érdekében. A kérdés rendezésének *mértéke* attól függ, hogy a nemzeti akarat mennyiben egységes és őszinte ebben a törekvésben s miféle célt lát maga előtt? Mert lehetséges, hogy a jelzett tárgyias javak bőkezű adományozása sem vezet eredményre s nem oszlatja el a kétségtelen feszültséget, sőt egyenesen a gyengeség jelének, magyarázhatván, ismét a nemzeti állam szétszaggatására irányuló szándékok táplálója lesz. És lehetséges, hogy a javak szigorú mértékkel, alapos megfontolással és fokozatosan történő juttatása összetartó erővé válik a magyarság és a nemzetiségek között. A tárgyias rendezést és szabályozást meg kell előznie és állandóan át kell hatnia annak *a lelki készségnek és alkalmasságnak*, mely nélkül minden, egyéb hiábavalóvá lesz, de amelynek megléte alapját képezheti a mindig jobb és jobb gyakorlati megoldásoknak. A nemzetiségi kérdés szabályozásának tehát mindenekelőtt *lelki feltételei* vannak s ezt bizonyítja az a kétségbevonhatatlan tény, hogy a magyarság és a nemzetiségek között kisebb-nagyobb lelki távolságok és szakadékok vannak, melyeknek mellőzése vagy tagadása a jövőre végzetes lenne.

2., Lelki feltételül állítom először is azt, hogy a magyar

embernek el kell fogadnia a kérdés *tényszerű szemléletét*. Elméletek, elképzelések, ábrándképek nem változtatnak azon a tényen, hogy a magyar nemzeti állam keretében most és a jövőben is *vannak és lesznek* másnyelvű és fajiságú nemzetiségek. A trianoni határok leomlása után a magyar nemzet, hivatott vezetői és tényezői által *döntött* abban a tekintetben, hogy *a történelmi Magyarország* visszaállítását igényli és azért küzd. De ezt a döntést lelkileg is magáévá kell tennie minden magyarnak s olyan *reális szemlélettel* kell a jövőbe néznie, amely nem a könnyebbnek és kedvesebbnek hitt álom, hanem a kemény és súlyos történelmi hivatás vállalását jelenti. Ebből pedig az a komoly lelki magatartás származik, amely kész számolni *a megváltozott körülmények, a tények* parancsszavával. Lelki készséggel és engedelmisséggel kell magunkat arra fegyelmelnünk, hogy ma más helyzettel és más feladatokkal állunk szemben ezen a téren, mint 1918 előtt s életünket nem folytathatjuk a Kárpátmedencében ott, ahol azt a trianoni diktátum megszakította. Nem pedig elsősorban azért, mert *nemzetiségeink is megváltozott lelkülettel* kerülnek vissza hozzánk. Itt elsősorban azokra a népcsoportokra gondolok, amelyek 1918 és 1938 között, illetve még ma is a régivel szemben új, szerintük az ő nemzeti existenciájukat jelentő s túlzott fajpolitikát hirdető államokban és társadalmakban éltek. Ezek politikai, gazdasági és kulturális adottságok folytán öntudatoságban, életcélban, életigényben nagy mértékben megváltoztak és akár jogosan, akár nem, de az önálló nemzeti lét valamelyes formájának emberileg érthető hatásai folytán többé u. n. „kisebbségi” sorsot vállalni nem hajlandók, annál kevésbé, mert az ő államaikban szenvedő leszakított magyarságon alaposan tapasztalhatták s részben kikísérletezték ennek az életformának megalázó és tarthatatlan voltát. Ez a megváltozott lelkület egyenesen követeli *a mi részünkről is* az új és időszerű lelki magatartást velük szemben. A trianoni Csonkaország kényszerhelyzete érthetően *sajátos magyar lelkületet és elképzeléseket* létesített egy várvavárt nemzet-

feltámadás idejére. De ezeket *önmehtagadással* a *valóság*hoz kell mérnünk s aszerint megítélnünk. A legkeserűbb emlékek ellenére sem élhetünk valamiféle „*visszafizetés*” fegyverével, mert ez az elgondolás csak az ellentétek további kimélyítésére vezetne s eredménytelen maradna, főképpen pedig méltatlan lenne ahhoz a *nagy hivatáshoz*, melyre a magyar nemzet és országa a Dunamedencében rendeltetett. A nemzetiségi kérdés szabályozásának alapvető nagy lelki feltétele az, hogy tudjuk a *multra való tekintet nélkül* szemlélni és munkálni, az újjászülető Magyarország életérdekében a nemzetiséggel való együttélésünk lehetőségeit. S ha a multat nem is feledjük el, mint ahogy nem szabad felednünk, minden erőnkől arra kell törekednünk, hogy annak keserves tevédeiseit elkerüljük, mégpedig nemcsak azokat, amelyeket ellenünk követtek el, hanem azokat is, amelyeknek elkövetésével minket vádolhatnak.

Ezzel kapcsolatosan kell rámutatnom egy lelki szempontból igen fontos körülményre. A magyarságnak éppen azok a tömbjei, melyek a trianoni évtizedekben, elszakítva, *kisebbségi sorsban* éltek, mutatják nekünk a *pélldaadó magatartást*. Ők, akik mindig együttéltek valamelyik nemzetiséggel, jól tudják s tapasztalataik csak még jobban megerősítik őket abban, hogy a nemzetiségi kérdés helyes szabályozásának mindenekfelett lelki előfeltételei vannak, és pedig a megértésre való őszinte törekvés, a *jóindulat*, a *magasabb minőség*, a *segítő készség*, sőt az *erősebb fél önmehtagadása és áldozatra való hajlandósága*. Éppen ezeknek fájdalmas nélkülözése tette elviselhetetlenné és végre is söpörte el az emberiség szegényenül kitalált kisebbségi kategóriát. Visszatért magyar testvéreink tapasztalatait és tanulságait azért okvetlenül fel kell használnunk a nemzetiségi kérdés reális szemléletében és rendezésének munkájában.

3., Ezek alapján lényegében és általánosságban a következő *két fő lelki feltételt* kell megállapítanunk. Az első: a *helyes magyar öntudat és önérték*. Mondhatnám így is: az *igazi magyar hit* nemzetünk kárpátmedencei, dunavölgyi, európai hivatásában s ennek vállalására felkészült komoly önbizalom és bátor elszántság.

Ennek a hitnek vannak *történeti és ténybeli* alapjai, melyeket, mint erős *támasztékokat*, *nemzetnevelői módokon* ismét és ismét fel kell újítanunk már ifjúságunk és minden magyar ön tudatában. Ilyenek a magyar államalkotó erő, a Kárpátmedence népeinek összetartására, vezetésére, nevelésére képes és sokszorosán megbizonyított arravalóság és alkalmasság, a magyar természet, jellem, szellem és műveltség kipróbált értékei, magasrendűsége, melyek ezen a területen őt predestináltak a primus inter pares szerepére, mégpedig az atyának a gyermekekkel szemben való hivatása értelmében, végre az a megszakítatlan ezeréves lélekszámbeli többség bármelyik nemzetiséghez viszonyítva, amely minden vérvesztés és pusztulás ellenére szinte csodamódon mai napig fennáll. Erre a hivatásra mutat a magyarságnak a Kárpátmedencében elfoglalt, középponti elhelyezkedése is, a peremek felé kisugárzó életerő számos bizonygatóval. De ezeken a jeleken és támasztékokon túlmenően, ezek mögött, a magyar lélek legmélyén rejlik a *hit gyökere*, az a *transzcendentális bizonyosság*, mely minden emberi önbizalmat megítél és helyes irányba térít s amelyet egyházainknak kell megújítani és táplálni népünk lelkében: hogy a Mindenható Isten csodátevő akarata és ténye folytán voltunk, vagyunk és leszünk ennek az országnak fenntartói és vezetői, ezért tartott meg bűneink ellenére eddig, ezért hív a megtérésre és újjászületésre s erre fogja a magát odaadó magyarságot megtartani ezután is.

A *magyar hit, önérték és önbizalom*, mint a nemzetiségi kérdés szabályozásának lelki feltétele, abban a meggyőződésben nyilvánul ki, hogy ebben az országban *csak egy döntő létérdek* van és lehet s ez a *magyarság létérdeke*. Nem felfuvalkodottság

ez, hanem engedelmes vállalás, abban a tudatban, hogy ez az itt élő nemzetiségeknek is a *legjobb és legemberibb* létérdeke, mert *emberhez méltó életet* itt ők is csak magyar vezetés, irányítás, rendezés és nevelés mellett élhetnek.

Azt hiszem, hogy a felületes gondolkodás könnyen hajlandó megállapítani annak természetességét, hogy a nemzetiségi kérdés szabályozásánál a magyar létérdek, önérték és önbizalom a döntő lelki feltétel. Úgy is van, ha nem *egyetlen és egyoldalú* feltétellül tekintjük s nem *könnyelmű* elbizakodást és önhittséget meritünk belőle, mely ostoba vakságra és hatalmaskodásra, aztán bukásra vezet. A magyar hitre igenis *nagy szükségünk van*, minden csüggedés, borúlátás, tévovázás, gyávaság ellen, sőt a pusztta értelmi okoskodás ellen is, mely a külső erőviszonyok óvatos méricskélése alapján hamar kész lemondani a hivatás által követelt elszánásról és erőfeszítésről.

De másfelől szükségünk van a *másik lelki feltételre* is, melyet *magyar önismeretnek* nevezek. *Szigorú, kritikai önismeret* van szükségünk, hogy hivatásunkat ne kérdésesnek és hatalmaskodásnak, hanem *alázatosan vállalt szolgáltatnak* tekintsük és úgy töltsük be. Nincs végzetesebb bűn, mint a nemzetiségi kérdésben reánkivárho feladatnak kritikátlan önelégültséggel, elbizakodottsággal való szemlélete, mellyel együttjár az önmehtagadó munka lehányása s nagyszabású gyakorlat helyett a tyükszemrehányás kicsinyes szórakozása. Azt hiszem, a *multra* nézve sok szomorú következményt magyaráz meg a nagyhangú szavakkal és lusta semmibebevesssel kezelt nemzetiségi politikánk.

Lelki szempontból elsősorban a *magasabbrendűség külsőleges tévhítétől* kell megszabadulnunk a nemzetiségekkel kapcsolatban. A kisebbségi sorsba taszított magyarság az évek múlásával megdöbbenve tapasztalta, hogy ez a külsőleges magasabbrendűség elveszithető. A szerencsésebb gazdasági, politikai és kulturális lehetőségek közé került nemzetiség a maga államában, mely kizárólag őt támogatta, gyorsan pótolta a külső életforma és iskolázottság hiányosságait s vele szemben a magyarság kezdett lecsúszni a szegényebb, kezdetlegesebb és iskolázatlanabb állapotba. Olyan kultúrfölénnyel tehát, melynek elvesztése, vagy megszerzése *csupán idő és alkalom* kérdése s mely *nem a lélek és szellem minőségéből*, hanem csak az ember *szerecséjéből* származik, sohase dicsekedjünk, benne egy pillanattig se bizakodjunk s meg ne próbáljuk reáépíteni u. n. uralmunkat. Igenis *van egy felsőbbrendűség*, amely a kritikai önismeret alázatából és jobbra való elszánásából fakad, de ez csakis *erkölcsei felsőbbrendűség* lehet s ez az erőforrása és disze annak a nemzetnek, amelyik hivatásának tudatában, felelősséggel eltelve önmagáért és másokért, szolgálni akarja az emberhez méltó élet megvalósulását a maga országában. Az ilyen fölényt mindenki tiszteli, elismeri, bízik benne és rábizza magát. Erre van szükségünk a nemzeti kérdés helyes szabályozásához.

Ebből a lelki feltételből következik az *igazságosság és a nagylelkűség*, vagyis a nemzetiségek *emberként való megbecsülése*, emberi jogaik és lehetőségeik méltánylása, emberi méltóságuk kímélete és tisztelete, az *emberi bánásmódnak az a művészete*, melyen, mint lelki feltételen, tulajdonképpen a nemzetiségi kérdés mindenkor helyes szabályozásának sikere *lényegében* megfordul és eldől. Távolról sem *pusztta taktikára* gondolok, mely síma és mézes felszíne alatt lehetne gyilkos szándékú is. Nem. Én a *keresztyén magatartás* tisztaságára, nyíltságára, becsületességére és önzetlenségére gondolok, e Szent István óta keresztyén magyar nemzet valóságosan keresztyéni magatartására. Örökre szakítanunk kell a „*kisebbségi kategória*” fájdalmasan megtapasztalt, az emberi méltóságot megalázó merényletével, a másod, harmad és tizedrangú emberré súlylyesztés módszerével. Azért, éppen azért, mert *ez nem méltó hozzánk*. Az aztán csak *következmény*, hogy az ilyen módszer

alattomoságot, hazugságot, gyűlöletet és végre örökös elszakadási törekvést termel.

4. A nemzetiségi kérdés szabályozásának lelki feltételeit illetőleg a magyar hitet és a magyar önismeretet találtuk annak a két sarokpontnak, melyek között a megoldás tengelye forog.

Most vessünk még egy pillantást az ebből következő igazságokra is.

A magyar hit értelmezéséből következik, hogy egyetlen nemzetiség külön, kollektív létérdekét sem ismerhetjük el, a miénktől idegen világ és test-képpen. De a magyar önismeretből következik, hogy elismerjük az egyén emberi jogait, vallásához, nyelvéhez, kultúrájához való igényét, lehetőségeit, áldozatait.

Ezt az emberi megítélést ki kell terjeszteni egészen addig a határig, hogy a nemzeti állam törvényei által megállapított keretek között bármelyik nemzetiség tagja résztvehessen a magyar nemzettest életében is és elérhesse a közszolgálatnak, vagy a szellemi érvényesülésnek legmagasabb helyezéseit is, nem kollektivitásának közjoga, hanem saját emberi értékei alapján. Ez az álláspont felel meg a magyar történelmi hagyománynak is, mely számos példát mutat fel arra, hogy a rendi világban, személyes kiválóságuk, értékeik szerint a különböző nemzetiségek köréből igen sok egyén jutott fel az ország életének legmagasabb irányítói közé, szellemi téren pedig valóban csak tehetségétől és őszinte jóakaratótól függött, hogy akár a nemzet tanítója is lehessen. Ma természetesen a formákban megváltozott, korszerű módokon, de csakis ezzel az egyéni kezeléssel és az egyén saját elhatározása alapján lehet ismét biztosítani magyarság és a nemzetiségek közötti termékeny és békés együttélést. Csakis ezen a módon lehet elkerülni azt, hogy mi is bele ne essünk a „kisebbségi” módszerek hínárjába. Jól tudom, hogy a trianoni Magyarország nyomorúsága és egyéb hatótényezők kitermelték a magyarságnak olyan állami, hatalmi alátámasztási próbálkozásait, melyek a saját országában legalább arányszámának megfelelő érvényesülést biztosíthatnának neki az élet minden terén. Anélkül, hogy kétségbevonnam az ilyen törvényes rendezések időszerűségét, mégis hangsúlyoznom kell, hogy önmagában semmi ilyen biztosíték nem érhet célt. A magyarságnak, természetesen a lehetőségek birtokában, vállalnia kell a minőség próbáját és küzdelmét, mert a magyarság nem pusztán jogcím az állások és javak birtoklására, hanem a jobb minőség, a különb arravalóság és fel-

készültség kötelezettsége is. Jövőnknek éppen az a lelki feltétele, hogy merjük vállalni ezt a küzdelmet, hogy „körmösen lássunk a magunk dolgához” (Zrinyi), és hogy rendületlenül higgyünk a magyar minőség győzelmében. Jövőnk nem alapíthatjuk az erőszakra, hanem csakis a jobb, értékesebb magyar humánus erkölcsi és szellemi erejére. Ezzel a feltétellel nyugodtan nyithatunk utat a nemzetiségek egyéni értékei előtt, erre a minőségi küzdelemre. Kötelességünk ehhez az, hogy elfogulatlan tárgyilagossággal és jóakarató érdeklődéssel ismerjük és ismertessük meg a magyarsággal a nemzetiségek szellemi életét és értékeit s gondoskodjunk róla, hogy ők is így ismerhessék meg a miénket.

Nagyon természetes, hogy az egyén emberi értékeinek ilyen megbecsülése és a beléje helyezett előleges bizalom szükségképpen magával hozza az illető részéről a próbát és megbizonyítást s ez az alap, melyen a nemzetiségi egyén a magyar nemzeti sorsközösség valóságos és mindenben teljes jogú tagjává lehet. Mesterséges, erőszakos, tömeges asszimilációról még beszélni is káros, de hiábavaló is lenne. A magyarság sorsközösségébe tartozhatni éppen nem kényszerítés, hanem komoly bizonyosságadás alapján elérhető elismerés és jóváhagyás dolga. Ez minket is, őket is döntés elé állít. Nekünk a minőség hatalma mellett kell döntenünk, nekik pedig aközött, hogy a magyarságba való önkéntes beolvadással valósíthatják-e meg jobb emberségüket vagy nem? Mert a magyarság ellenére ebben az országban ennek útját nem kereshetik s ha emiatt lelkiismereti kétségbe esnek, nincs más hátra, minthogy elváljanak és eltávolozzanak Magyarországról.

Vége lelkileg el kell fogadnunk és el kell ismernünk azt a tényt, hogy a nemzetiségek tömegei, népi rétegei másnyelvűek és sajátos életmódúak maradnak. Velük szemben a nemzetiségkérdés helyes szabályozása a szociális lelkület megáradásán és érvényesülésén múlik. Mégpedig elsősorban a saját nagy szociális kérdéseink iránti odaadó, önzetlen megoldási törekvésen. Az osztálytalan magyar nemzeti testvérközösség megvalósítása adná az alapot ahhoz, hogy nemzetiségeink számára is a szociális lelkület találja meg az emberhez méltó életformát és módot, s ezzel a leghatalmasabb vonzóerőt szabadítja fel, mely megelégedett és békeesésben fogja összetartani, minden kényszerrel sokkal maradandóbban, a magyar nemzeti állam minden tagját és népét.